

17. Ana dili eğitimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülük**Neşe KARA ÖZKAN¹**

APA: Kara Özkan, N. (2022). Ana dili eğitimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülük. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (27), 258-273. DOI: 10.29000/rumelide.1104532.

Öz

Her toplumun kendi geçmişinden gelerek varlığını sürdüren, mevcut yaşantısıyla ve kendi dinamikleriyle birlikte bazı değişiklikler yaratan bir kültürü vardır. Bu kültürü oluşturan her değer ait olduğu toplum için kıymetlidir. Çok kültürlülüğü esas alan anlayışta farklı kültürlere bir değer gözüyle bakılır ve ona göre saygı gösterilir. Çünkü her kültür özgündür ve bu niteliğiyle değerlidir. Dolayısıyla bir kültürün diğerinden üstün ya da daha değerli olması gibi bir durum söz konusu değildir. Ana dil eğitiminde yazılı ve sözlü dil araçları ile yerel kültürün nesiller arası aktarımı gerçekleştiği gibi evrensel kültür öğeleri de dil ile öğretilir. Yabancı dil öğretiminde de hem hedef kültür hem de çok kültürlülük unsurları dil ile tanıtılır. Bu araştırma ile Türkiye'nin çok kültürlü yapısından kaynaklı olarak gerek örgün eğitimde Türkçe derslerinde gerekse özellikle yetişkinlerin tercih ettiği Türkçe Öğretim Merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde çok kültürlü eğitim anlayışına niçin ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymak ve Türkçe öğretmen adaylarının eğitiminde çok kültürlülüğe ne kadar yer verildiğini tespit ederek konuyla ilgili çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmıştır. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Ana dili eğitiminin ve Türkçe öğretim merkezlerinde çok kültürlü eğitim ortamlarının bulunması nedeniyle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülük açısından değerlendirildiği araştırma sonunda bazı öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çok kültürlülük, Türkçe eğitimi, yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi

Native language education and multiculturalism in teaching Turkish as a foreign language**Abstract**

Every society has an existing culture that arises from its own history, and that creates alterations along with its very presence and own dynamics. Each merit the culture in question is consisted of is precious to the society it belongs to. In the apprehension based on multiculturalism, all the diverse cultures are considered values and respected accordingly, for every culture is genuine and it is valuable with its own characteristics. Therefore, considering a culture superior to or more valuable than the other cultures is not a matter of question. As well as the intergenerational transfer of the indigenous culture is fulfilled by the help of written and verbal language instruments, the universal culture elements are also taught through language in mother tongue education; and in foreign language teaching, both the target culture and the elements of multiculturalism are established under favour of language. In this research, it is aimed to disclose the reason why multicultural education apprehension either in Turkish lessons in formal education or in teaching Turkish as foreign language in Turkish teaching courses, which are preferred especially by adult learners, is needed due to the

¹ Dr., Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü, ARGE Birimi (Aksaray, Türkiye), ns_kr@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-7939-9773 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: .22.03.2022-kabul tarihi: 20.04.2022; DOI: 10.29000/rumelide.1104532]

multi-cultured structure of society in Turkey; to find out how much place multiculturalism has been given in the education of preservice Turkish teachers, and to produce relevant solution offers about the topic. This is theoretical research in which the document analysis method of qualitative research methods has been used. As a result of the research, in which native language education and education of Turkish as a foreign language due to the presence of multicultural education environment in Turkish teaching courses have been evaluated in terms of multiculturalism, a number of proposals were submitted.

Keywords: Multiculturalism, Turkish education, Teaching Turkish as a foreign language

Giriş

İletişimin aracı olan dil kültürü de içine alır. Bir toplumun yaşayış biçimi, hayatı algılayışı, alışkanlıkları, gelenekleri, kısaca o topluma ait olup yaşamda yerini bulan her olgu kültürün bir yansıması olan dil ile varlığını sürdürebilir. Dolayısıyla gerek ana dil eğitiminde gerekse yabancı dil öğretiminde olsun kültürün önemli bir yeri vardır. Ana dil eğitiminde yazılı ve sözlü dil araçları ile yerel kültürün nesiller arası aktarımı gerçekleştiği gibi evrensel kültür öğeleri de dil ile öğretilir. Yabancı dil öğretiminde de hem hedef kültür hem de çok kültürlülük unsurları dil ile tanıtılır.

Kültür kelimesinin kökeni *culturadır*. Sürmek, ekip biçmek anlamıyla Latince karşılığı *colere* olan kelime Fransızca da 17. yüzyıla değin aynı anlamda kullanılmıştır. Fransızcadan Almancaya ve sonrasında İngilizce, İspanyolca ve Slav dillerinde kullanılmaya başlamıştır. Zamanla kültürün farklı tanımları yapılmıştır (Özen, 2019: 16). UNESCO'nun Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesinde yer verilen en kapsamlı kültür tanımı "*Bir toplumu veya toplumsal bir grubu tanımlayan belirgin maddi, manevi, zihinsel ve duygusal özelliklerin bileşiminden oluşan bir bütün ve sadece bilim ve edebiyatı değil, aynı zamanda yaşam biçimlerini, insanın temel haklarını, değer yargılarını, geleneklerini ve inançlarını da kapsayan bir olgu*"dur (UNESCO, 1982). Özlem (2000: 198) insan üzerinde, içinde doğup yetiştiği millî kültür ile birlikte evrensel kültürün de etkisi olduğuna vurgu yapmaktadır.

Millî kültür toplumun kendisi tarafından korunan maddi ve manevi değerlerinin bütünüdür. Millî kültürleri insanlığın orta değeri olarak gören Aziz Lahbabi, bölgeden bölgeye farklılık göstermesine rağmen kültürün tek bir amacının bulunduğunu ifade eder. Ona göre bu amaç insanlığı mümkün olduğu kadar yükseltmektir. Bu görüş evrensel kültür kavramı için açıklayıcı bir ifadedir. Evrensel kültür insanlar tarafından üretilen değerlerin bütününe kapsamaktadır (Ünlü, 2012: 18-19). Kültürle ilişkili olan bir başka güncel kavram da çok kültürlülüktür. Çok kültürlülük etnik köken, ırk, din, dil, eğitim, sosyal sınıf ve diğer kültürel boyutların farkına varılmasıdır (APA, 2002). Carlson, Rabo ve Gök'e (2011) göre kültürel farklılıkları toplumun zenginliği olarak algılayan ve küresel anlayışı olan toplumların çok kültürlü olduğunu ifade etmek için kullanılan bir kavramdır.

İki farklı boyuta sahip olan çok kültürlülüğün ilk boyutunu bir toplumda farklı etnik kimlikten ve kültürden olan insanların birlikte yaşaması oluşturur ki bu boyut çok kültürlülüğün görünen kısmıdır. İkinci boyutta ise toplumun farklı etnik kökenlere mensup bireylerden oluşmasının ötesinde farklı kültürel değerleri olan insanların bir arada yaşamasından kaynaklanan ilişkilerinin düzenlenmesi bulunmaktadır. Bu boyut farklılıklara değer verilen boyuttur (Başbay & Bektaş, 2009).

Çok kültürlü değerlendirme biçimi birbirinin tamamlayıcısı olan üç görüşten oluşmaktadır. İlk fertlerin kültürle iç içe bulunduğu, ikinci görüş kültürel çeşitlilik ve kültürler arası iletişimin gerekliliğinin hissedildiği, üçüncüsü de bütün kültürlerin mevcut iç çoğulculuktan kaynaklı yaratıcı etkileşiminden oluşmaktadır (Parekh, 2002: 430).

Her toplumun kendi geçmişinden gelerek varlığını sürdüren, mevcut yaşantısıyla ve kendi dinamikleriyle birlikte bazı değişiklikler yaratan bir kültürü vardır. Bu kültürü oluşturan her değer ait olduğu toplum için kıymetlidir. Çok kültürlülüğü esas alan anlayışta farklı kültürlerle bir değer gözüyle bakılır ve ona göre saygı gösterilir. Kendi kültürel değerlerine sahip çıkan ve önem veren toplumlar bir arada yaşadıkları toplumların diğer kültürel değerlerini de aynı oranda hoşgörüsü karşılar ve onlara saygı gösterir. Dolayısıyla farklılıkların kabul edilmesi ve onlara değer verilmesi önemlidir. Çok kültürlülükte toplumlara özgü olan bu kültürler değerlerin başka toplumları ile kıyaslanmaması esastır. Çünkü her kültür özgündür ve bu niteliğiyle değerlidir. Dolayısıyla bir kültürün diğerinden üstün ya da daha değerli olması gibi bir durum söz konusu değildir.

Çok kültürlülüğün kaynaklı olarak çıkan tartışmalar eğitim alanına da yansımıştır. Politik nedenlerle yaşanan göçler eğitimde çok kültürlü uygulamalarla birlikte çok kültürlü eğitim, çok kültürlü öğretmen ve çok kültürlü okul gibi kavramları gündeme getirmiştir (Ünlü ve Örtün, 2013). Cırık'a (2008) göre eğitim sistemi insanların toplumda verimli ve etkili bir üye olarak yaşayabilmeleri, diğer üyelerle uyumlu bir şekilde varlıklarını sürdürmeleri için birlikte yaşadıkları toplumun kültürünü tanımalarına ve bu kültürde değişim yaşanmasına katkı sunmalarına yardımcı olmalıdır.

Çok kültürlü eğitim

Son yıllarda küreselleşmeyle birlikte çok kültürlülük eğitimde adından sıkça söz ettiren bir olgu hâline gelmiştir. Çok kültürlü eğitim ırkları, etnik kökenleri, cinsiyetleri, sosyal sınıfları, kültürleri ve dinlerine bakılmaksızın tüm öğrenenlere okulda eşit öğrenme fırsatı sunma anlayışına dayalı eğitim anlayışıdır (Mani, 2016). Bu eğitim modelinde farklı kültürel değerlere sahip gruplar arasında iletişim kurulması ve geliştirilmesi amaçlanır. Bu sebeple çok kültürlü eğitim aynı zamanda gruplar arasında iş birliğine dayanan bir süreçtir (Bohn & Sleeter, 2000). Brown'a (2000) göre ayrı kültürlerden bireylerin bulunduğu ortamlarda eğitim görerek bu insanlarla diyalog geliştiren kişiler farklılıklarını görerek onları anlar ve bu kültüre karşı bir hoşgörü geliştirir (s.180). Çok kültürlü eğitim ile bireyler farklılıkların doğal olduğunu görürler ve kültürler arasında bir üstünlük kurma algısı oluşmadan herkesin eşit olduğuna inanırlar. Çok kültürlü eğitim, tek tip kişi yetiştirme anlayışından uzak, kültürel ve bireysel farklılıklara saygı duyan ve onlara karşı duyarlı olan bir eğitim politikası şeklinde değerlendirilebilir (Polat & Kılıç, 2013). Tek kültürlü eğitim ortamlarında kişilerin eleştirel düşünme becerilerinin pek gelişmediği ve daha duyarsız oldukları, çok kültürlü eğitimde ise daha barışçıl ve demokratik ortamların sağlandığı savunulmaktadır (Parekh, 2002). Çünkü çok kültürlü eğitimde öğrenenler kendilerinden farklı olanlarla birlikte eğitim görmekte ve onları tanıyarak anlamaya çalışmaktadır. Bu eğitim anlayışında daha önce bir arada bulunmadığı gruplara yönelik oluşan ön yargılar yerini daha hoşgörülü ve işbirliğine dayalı bir eğitim ortamına bırakmaktadır. Genç'e (2017: 55) göre çok kültürlü eğitimin amaçları şunlardır:

- Kültürel farklılığa yönelik duyarlılığı geliştirerek mevcut önyargının ortadan kaldırılmasını ya da azaltılmasını,
- Öğrencilere kültürel dilsel ve etnik çeşitlilikler sunmayı,

- Öğrencilere farklı kültürlerin bakış açılarını anlamalarını sağlamayı,
- Cinsiyet, inanç, ırk ve dil farklılığıyla ilgili unsurları göz önünde bulundurarak eşit fırsatlar tanımayı,
- Farklı kültürlerin bir arada yaşayabileceği ortamlar ile bu kültürler arasında iletişim kurulabilecek ortamlar sağlamayı,
- Kişinin kendini anlayarak olumlu bir benlik duygusuna sahip olmasını,
- Ayrımcılığın olmadığı bir eğitim ortamı sağlamayı,
- Üzerinde baskı olmayan bir toplum inşa etmeyi,
- Öğrencilerin, öğretim programında bulunmayan farklı kültürlerin geçmişi ve özellikleri hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamayı,
- Öğrencilerin farklı etnik kökenden gelen kişiler karşı onları ötekileştirmeden, oldukları gibi kabul ederek olumlu yönde davranış geliştirmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

Morkoç'a (2019: 70) göre çok kültürlü eğitim öğrencilere kendi kültürel değerlerini korumakla birlikte diğer kültürlere önyargıyla bakmadan, hoşgörülle yaklaşarak saygı göstermeyi ve o kültürlerin de değerli olduğu bilincini yerleştirmeyi amaçlamaktadır.

Eğitim üzerine geliştirilen her yaklaşımda olduğu gibi çok kültürlü eğitimin de uygulanabilmesi için kendine özgü birtakım ilkeleri bulunmaktadır. Eğitim ortamlarında çok kültürlü eğitim anlayışının uygulanmasını mümkün kılan ilkeler şunlardır:

- Çeşitli kültürel değerlerin öğrenme ortamlarında yer alması,
- Kültürel farklılıkları anlayarak her kültürün değerli olduğunu kavratmak için insancıl bir yaklaşım geliştirilmesi,
- Irkçılık, cinsiyet, dil ve inanç ayrımının olmaması,
- Kültürel farklılıkların birer zenginlik olduğu ve bu zenginliğin eğitim için de yarar sağlayacağı fark edilmesi,
- Farklı kültürel değerleri olan öğrencilerin okul ortamında edindikleri öğrenmelerle gerçek hayat arasında ilişki kurmaları,
- Eğitim programlarının, öğrencilerin bilginin sosyal olarak yapılandırılacağını kavramalarını destekleyecek şekilde geliştirilmesi,
- Topluma ait ortak değerlerin öğrenciler tarafından anlaşılmasının sağlanması,
- Önyargıların etnik köken ve ırk farklılıklarına yönelik algılarda etkili olduğunun öğrencilere kavratılması (Genç, 2017: 57).

Çok kültürlülük felsefesi her kültürün kendi başına bir değer olarak görülmesi ve diğer kültürler ile karşılaştırılmaması gerektiğidir (Özensel, 2012). Her toplumun veya milletin kültürü doğal olarak diğerlerinden farklıdır. Çünkü kültür insan yaşamının bir sonucudur. Farklı coğrafyalarda yaşayan insanların hayat koşulları ve bunların hayata yansımaları ile yaşam standartları birbirlerinden farklılık gösterdiği için bu farklılık kültürlerine de yansır. Dolayısıyla dünyanın herhangi bir bölgesine ait bir kültürün diğerlerinden daha üstün ya da daha alçak olması söz konusu olamaz. Morkoç' a (2019: 70) göre çok kültürlülüğün esas hedefi kültürler arasında kutuplaşmanın ve çatışmanın yaşanmadığı bir toplum yaşamının tesis edilmesidir.

Çok kültürlülük birbirinden farklı birden fazla kültürel topluluğun yaşamlarını birlikte sürdürmeleridir. Çok kültürlülüğe dayalı bir toplumsal yapıda farklı kültürleri hoş görmek ve onlara saygı duymak gerekmektedir (Doğan, 2017). Bir kültürün anlaşılabilmesi için öncelikle kültürel farklılıklardan kaynaklanan önyargılardan uzak bir tutuma gereksinim duyulmaktadır (Logie, 2004: 175). Çok kültürlü eğitim diğer kültürlerle karşı uzlaşmacı ve hoşgörülülüğe dayalı yaklaşımı ile her geçen gün daha fazla önem kazanmaktadır (Ateş & Aytekin, 2020). Farklı kültürlerden bireylere karşı geliştirilen önyargısız tutum, onların toplumun bir parçası olarak görülmesini sağlayarak bütün tarafların aynı amaç etrafında toplanmalarını ve dayanışma ruhu içinde işbirliğine dayalı olarak çözüm odaklı çalışmalarını destekler.

Çok kültürlülük ilk defa Kanada'da Fransızca ve İngilizcenin kullanımı konusunda yaşanan anlaşmazlıklar sonucunda ortaya çıkan bir kavramdır. Dil konusunda bu iki grup arasındaki anlaşmazlık nedeniyle ülke çok kültürlü bir politikaya yönelmiştir (Doytcheva, 2009). 1980'li yılların sonlarında Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler çok sayıda göçmen aldıklarından dolayı kültürler arası eğitimi esas alan programlar uygulamaya başlamışlardır (Portera, 2020). Okullarda çok kültürlü eğitim anlayışına geçilmesiyle birlikte bu yeterliği sağlayan öğretmene ihtiyaç duyulmuş, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Filipinler gibi ülkelerde çok kültürlülük açısından yeterli bilgi ve donanımına sahip öğretmen yetiştirilmesine öncelik verilmiştir (Ruales, Ağırdağ & Van Petegem, 2020). Örneğin Amerika'da bulunan *Öğretmen Eğitiminin Denkliği* ile ilgili ulusal heyet, öğretmen yetiştirme programlarında çok kültürlü eğitime yer verilmesi gerektiğini belirtirken bazı üniversiteler de çok kültürlü eğitime yönelik *en az* bir ders almalarını gerekli görmektedir (Diaz, 1994).

Araştırmanın amacı

Yaşadığımız çağda hem küreselleşmenin etkisi hem de içinde bulunduğumuz coğrafyada yaşanan politik gelişmelerin sonucu olarak Türkiye çok kültürlü bir ortama sahiptir. Başta Suriye olmak üzere Azerbaycan, Irak, Türkmenistan, İran, Yemen, Somali, Bulgaristan gibi dünyanın farklı yerlerinden kişilerin çeşitli sebeplerle belli bir süreliğine de olsa yaşamayı tercih ettiği bir ülkedir. Bu tercih onların Türkçe öğrenmelerini gerekli kılmaktadır. Özellikle Suriye'de yaşanan savaş nedeniyle ülkemize sığınan çok sayıda göçmenin çocukları Türk okullarında eğitim görmektedirler. Eğitimde kültürel çatışmaların yaşanmaması için Türkçe öğretmenlerinin çok kültürlü eğitimin esaslarına uygun şekilde eğitim vermeleri gerekmektedir. Bu araştırma ile Türkiye'nin çok kültürlü yapısından kaynaklı olarak gerek örgün eğitimde Türkçe derslerinde gerekse özellikle yetişkinlerin tercih ettiği Türkçe Öğretim Merkezlerinde yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde çok kültürlü eğitim anlayışına niçin ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymak ve Türkçe öğretmen adaylarının eğitiminde çok kültürlülüğe ne kadar yer verildiğini tespit ederek konuyla ilgili çözüm önerileri geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Çeşitli sebeplerden dolayı ülkemizde yaşayan yabancılardan kaynaklanan çok kültürlülüğün durumu nedir?
2. Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı ders içeriklerinde çok kültürlülüğe ne kadar yer verilmektedir?
3. Türkçe eğitiminde çok kültürlü eğitime neden ihtiyaç duyulmaktadır?
4. Ana dili eğitimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülüğe yer verilmesi ile ilgili hangi öneriler geliştirilebilir?

Yöntem

Araştırmanın modeli bir durumun analiz edilmesini sağlayan kuramsal analitik araştırma modelidir. Bu araştırma modelinin temelinde “Durum nedir?” sorusu bulunmaktadır. Kuramsal analitik araştırmalar, bilgi edinmek amacıyla bilgi aramaya odaklanır ve bilginin derlenmesini içerir (Neel, 1981). Dolayısıyla bu araştırmada Türkiye’de bulunan yabancı uyruklu kişilerin sayısı üzerinden Türkçe öğretiminden çok kültürlülüğe ilişkin durum tespiti yapılmıştır. Ayrıca Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı ile Türkçe Öğretim Programı çok kültürlülük açısından analiz edilmiştir. Ayrıca T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına ait istatistik verileri üzerinde ülkemizdeki çeşitli kategoriler altında bulunan güncel göçmen sayısı araştırılmıştır. Bunun yanı sıra Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi üzerinden de yıllara göre ve uyuğu göre yabancı öğrenci sayısına ait veriler incelenmiştir. Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğinin kullanıldığı betimsel bir araştırmadır. Doküman analizi, araştırılmak istenen olgu ve olgulara dair bilgilerin yer aldığı yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım & Şimşek, 2011: 187).

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle Türkiye’de mevcut çok kültürlülüğün tespitini yapmak için çeşitli sebeplerle Türkiye’de yaşamayı tercih eden yabancı göçmenlerin sayısı ve eğitim almak için yurt dışından ülkemize gelen yabancı öğrencilerin yıllara göre sayısı ile uyruklarına göre (2020-2021 eğitim-öğretim yılı itibariyle) sayısına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Ardından Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı üzerinde yapılan incelemeler sonucunda çok kültürlülük içeriğinin yer aldığı derslere ilişkin bulgular sunulmaktadır.

Türkiye’de çok kültürlülük

Bugünün eğitimi öncesi kuşakların tahmin bile edemeyecekleri çeşitlilikteki çok kültürlü toplumlarda yaşamaktadırlar (Pawewardy, 2003). Günümüzde özellikle Türkiye’nin yakın bölgelerindeki ülkelerde yaşanan hareketlilikten dolayı gerek Türkiye’de kalmak gerekse Türkiye üzerinden Avrupa ülkelerinde yaşamalarını sürdürmek isteyenlerin göç dalgası yaşanmaktadır. Tablo 1’de 2021 yılında ülkemizde bulunan yabancı göçmen sayısı verilmiştir.

Tablo 1. 2021 yılında ülkemizde bulunan yabancı göçmen sayısı (www.goc.gov.tr)

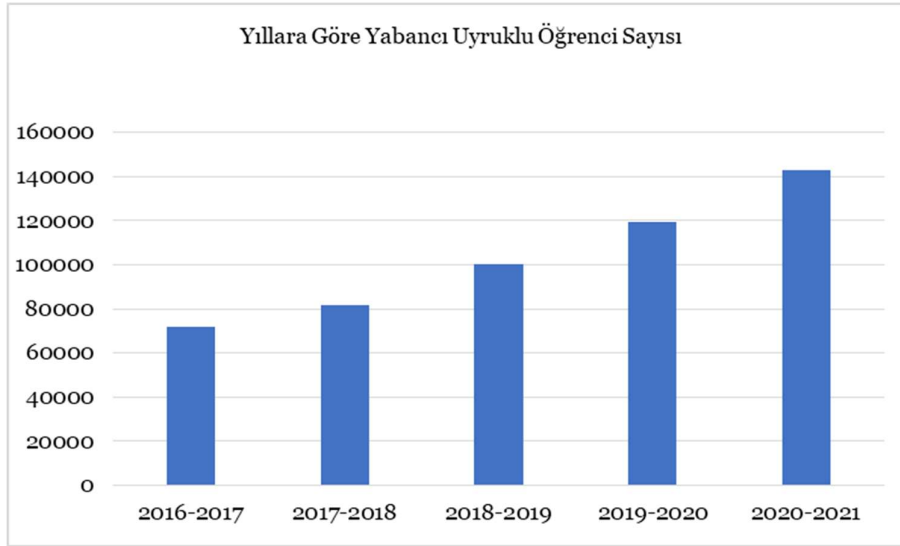
Kategoriler	Sayılar
İkamet izni ile ülkemizde bulunan yabancıların sayısı	1.314.181
Düzensiz göçmen sayısı	162.996
Uluslararası koruma başvurusu	29.256
Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler	3.737.369
İnsan ticareti mağdurları	403
Toplam	5.244.205

2021 yılı itibariyle ülkemizde ikamet izni bulunanlar, uluslararası koruma başvurusuyla gelenler, geçici koruma altındakiler, düzensiz göçmenler ve insan ticareti mağdurlarının sayılarına bakıldığında toplamda 5.244.205 yabancı uyruklu kişi bulunmaktadır. Çatışma, şiddet ve zulüm gibi nedenlerle yaşadıkları şehirlerden ve ülkelerden uzaklaştırılanların sayısı dünya çapında rekor düzeydedir. Türkiye dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Yaklaşık olarak 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin bulunduğu Türkiye’de UNHCR’nin (Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü) ilgi alanına giren diğer uyruklardan 320.000 kadar kişi de yaşamını sürdürmektedir (UNCHR, 2022). Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenlerin %47,3’ünü 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır (Mülteciler Derneği, 2022). Mülteci statüsünde bulunan çocukların eğitim haklarını alabilmeleri noktasında bu öğrencilerin Türk eğitim sistemine uygun bir şekilde yerleştirilebilmeleri amacıyla kayda değer atılımlar yapılmıştır. 2014 yılında Suriyeli öğrencilerin geçici eğitim merkezlerinde eğitim almalarını içeren Yabancılar Yönelik Geçici Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi yayımlanmıştır. Bunun yanı sıra 2016 yılında Suriyeli öğrencilerin Türk eğitim sistemine entegrasyonunun sağlanması ve Türkçeyi öğrenmeleri amacıyla 6.000 öğretmen görevlendirilmiştir. Günümüzde de Suriyeli öğrencilerin eğitimleri için “Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi” sürdürülmektedir (PİKTES, 2022). 2016 yılından önceki süreçte Suriyeli öğrenciler Türkçeye ve eğitim müfredatına aşina olmadıklarından devlet okullarını pek tercih etmemişlerdir. Bu okulların tercih edilmemesindeki önemli etkenlerden biri kendilerine yönelik sergilenen ayrımcı tutumdur (İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2015; 3). Türkiye’nin uyguladığı projeler ve attığı adımlar Suriyeli göçmen çocuklarının eğitimine verilen önemin bir göstergesidir. Burada üzerinde durulması gereken önemli noktalardan biri uygulanan eğitim sırasında onların kültürel varlıklarına saygı duyarak hoşgörü anlayışına dayalı bir eğitim-öğretim ortamı sağlanmasıdır.

2011 yılından itibaren Suriye’den Türkiye’ye yoğun göç yaşanmış ve sonuç olarak bugün ülkemizde 3.5 milyonu aşan Suriyeli bulunmaktadır. Başlangıçta geçici olarak bulunacakları düşünüldüğünden bu şartlara göre çözümler üretilmiştir. Ancak zamanla büyük bir kısmının kalıcı olduğu anlaşılmış ve ülke nüfusunun %5’ine yaklaşan Suriyeliler için kalıcı çözümler geliştirilmeye başlanmıştır. Türkiye’nin Suriye’ye yönelik olan yaklaşımının temelinde kültürel farklılıklara ve taleplere karşı daha duyarlı bir politikanın bulunduğunu söylemek mümkündür. Bu duyarlılık Suriyeliler için geliştirilen eğitim programlarına da yansımıştır. Geleneksel olarak ortak kültürel değerlere sahip yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlayan eğitim politikası yerine kültürel taleplere karşı daha hassas olan kapsayıcı eğitim anlayışı benimsenmiştir (Özcan, 2018).

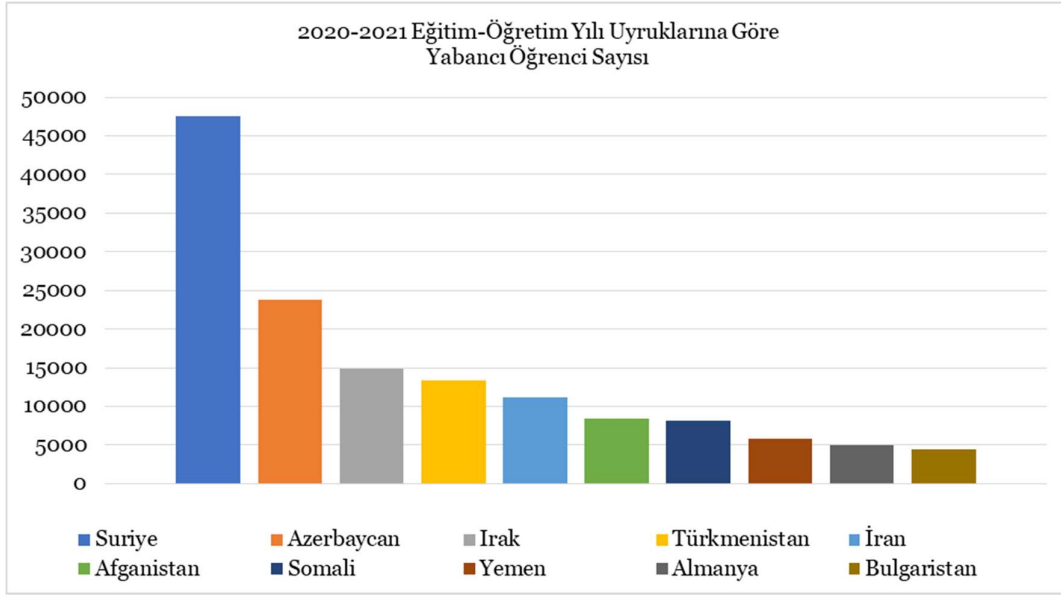
Millî Eğitim Bakanlığı 2016-2017 eğitim-öğretim yılı itibariyle Suriyeli öğrenciler için kapsayıcı eğitim modelini uygulamaya koymuştur. UNESCO’ya göre bu model “öğrenenlerin farklı ihtiyaçlarına, onların eğitime, kültüre ve topluma katılımını artırarak ve eğitim sisteminin içindeki ayrımcılığı azaltarak cevap verme süreci”dir. Bu eğitim modelinin sosyal, eğitimsel ve ekonomik olmak üzere üç farklı gerekçesi

bulunmaktadır. Sosyal gerekçeye göre bu model daha kapsayıcı ve adil bir toplum inşasının temelini oluşturmaktadır. Eğitimsel gerekçede ise öğrencilerin potansiyeline ve gereksinimleri esas alınarak zenginleştirilmiş bir ğretim sunması bulunmaktadır. Ekonomik gerekçesi de farklı ğrenci toplulukları için ayrı ayrı okullar açmak yerine farklı ğrenci gruplarını tek bir çatı altında toplayarak eğitim vermenin daha az maliyet gerektirmesidir. Kapsayıcı eğitimin esas gerekçesi ayrımcılığın önüne geçmektir (Aktekin, 2017: 7-16). Bu eğitim modeli ile Suriyeli ğrencilere yönelik ayrımcılığın önlenmesi ve bu öğrencilerin bireysel farklılıkları dikkate alındığı bir eğitim amaçlanmaktadır. MEB tarafından benimsenen kapsayıcı eğitim modeli sayesinde Suriyelilere karşı çok kültürlü ve hoşgörülü bir politikanın takip edildiği görülmektedir (zcan, 2018).



şekil 1. Yıllara göre ülkemize gelen yabancı uyruklu niversite ğrencisi sayısı (istatistik.yok.gov.tr)

Eğitim görmek için Türkiye'ye dünyanın çeşitli ülkelerinden yabancı uyruklu öğrenciler gelmektedir. Son beş yıla ait yabancı öğrencilerin sayısının yer aldığı şekil 1'e bakıldığında bu sayının her yıl arttığı görülmektedir. Bu öğrencilerden ülkemizdeki üniversitelerde eğitim alabilmeleri için öncelikle Türkçe yeterli sağlamaları beklenmektedir. Dolayısıyla kendileri öncelikle çeşitli özel kurslar ile üniversitelerin bünyesinde bulunan Türkçe ğretim merkezlerinde Türkçe ğrenmektedirler. Türkçenin yabancı dil olarak ğretimi açısından ele alındığında dünyanın farklı coğrafyalarından gelerek eğitim alan yabancılarla bu kurslarda çok kültürlü bir ortam oluşmaktadır. Bu nedenle dil ğretiminde çok kültürlülük Türkçe dersi veren ğretim elemanları için oldukça önemli bir husustur. Çok kltrlliğin çeşitliliğini göstermek için şekil 2'de niversite eğitimi için Türkiye'yi tercih eden yabancı uyruklu öğrencilere ait verilere yer verilmiştir.



Şekil 2. 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı uyruklarına göre yabancı üniversite öğrencisi sayısı (istatistik.yok.gov.tr)

Türkiye verdiği kaliteli üniversite eğitimi ile özellikle son yıllarda yabancı öğrenciler tarafından fazlasıyla tercih edilir durumdadır. Graph 2'de YÖK'ten alınan verilere göre üniversite eğitimi almak için Türkiye'yi en çok tercih eden ilk on ülkenin sıralamasına yer verilmiştir. Buna göre yabancı uyruklu öğrenciler içinde en fazla Suriyeliler bulunmaktadır. Bunda ülkelerinde yaşanan savaştan dolayı ülkemize göç eden çok sayıda Suriyelinin bulunmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Suriye'den sonra Türkiye'ye en fazla öğrencisi bulunan ülkeler sırasıyla Azerbaycan, Irak, Türkmenistan, İran, Afganistan, Somali, Yemen, Almanya ve Bulgaristan'dır.

Günümüzde yalnız göç yoluyla değil kitle iletişim araçlarının yaygınlık kazanması, bilgi teknolojilerinin gelişmesi, ülkeler arasındaki politik ve ekonomik ilişkiler vesilesiyle de genel olarak dünya çapında çok kültürlülüğün yaygınlaştığı görülmektedir (Portera, 2020). Küreselleşme çok kültürlülüğü, çok kültürlülük de eğitim anlayışlarında ve uygulamalarında değişikliğe gidilmesini gerekli kılmaktadır. Eğitim her daim insan yaşamının içinde bulunan bir olgudur, küreselleşme gibi toplumsal değişimler de çağın koşullarına uygun eğitim anlayışları ile yöntemlerin geliştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

Öğretmen eğitimi ve çok kültürlülük

Çok kültürlü eğitim öğretmenlerin mesleğe başlamadan önce öğrenmesi gerekli olan bir konudur (Çifçi, Yıldız, Arseven & Orhan, 2021). Farklı kültürlerden öğrenenlerin bulunduğu bir sınıf ortamında öğretmen herkesin katılımını sağlamak için onların kültürel hassasiyetlerini göz önünde bulundurmamak durumundadır. Bunun için öğretmenlik mesleğinin eğitim aşamasında çok kültürlülüğe hazırlayıcı bir programın bulunması önemlidir. Ayaz'a (2016) göre çok kültürlülüğe dayalı bir eğitimin gerçekleştirilebilmesi için öğretmenin gereken yeterlilikleri sağlaması, bilgi ve beceri açısından da donanımlı olması gerekmektedir; çok kültürlü öğretmenlerin yetiştirilmesi için *çok kültürlü öğretmen eğitimi* ile gerçekleşecektir. Diğer yandan eğitimciler rehberlik, öğretim, program geliştirme, okul iklimi ve performans değerlendirmenin çok kültürlü eğitimden etkilendiği konusunda hem fikirdirler. Bu sebeple tüm eğitim aktörleri çok kültürlü eğitim çalışmalarında rol almalıdırlar (Gay, 1994). Çok kültürlülük eğitiminin hedeflendiği gibi etkili olabilmesi için öğretmen yeterliği, öğretme yöntemleri,

öğrenme çeşitleri, eğitim programlarına uygun içerik tasarlanması, önyargının kırılması, eşitlikçi eğitim, sosyal yapının kuvvetlendirilmesi ve okul kültürü konuları oldukça önemlidir (Banks'ten aktaran Cırık, 2008).

Göç kaynaklı olarak fiilen aynı yaşam alanlarında bir arada bulunma zorunluluğunun yanı sıra baş döndürücü bir hızla gelişen teknolojinin sunduğu imkânlarla sanal ortamların paylaşımı çok kültürlülüğün hayatımızda yer almasında etkili olmaktadır. Gerek ana dil eğitimi gerekse yabancı dil eğitimi olsun, dil eğitimi kültür ile iç içedir. Hedef kültür, kaynak kültür ya da evrensel kültür öğeleri dil eğitiminin önemli malzemeleridir. Soyşekerci'ye (2015: 90) göre yabancı dil eğitimi sürecinde kültür aktarımı, otomatik olarak ilerleyen bir olgu değildir. Bu süreçte öğrencilerle birebir iletişim kurduğu için öğretmen faktörü çok önemlidir.

Çok kültürlü eğitim anlayışında öğretmenlerden beklenen onun, bireysel ve kültürel farklılıkların yaşadığımız hayatın bir gerçeği olduğu bilincinden hareketle bu farklılıklardan kaynaklanan çatışmaların yaşanmasını önleyecek çalışmalar yapmasıdır. Öğretmenler okullarda birbirinden farklı hayat görüşüne, yaşam biçimine ve kültüre sahip öğrencilerin eğitim gördüklerinden dolayı farklı görüşlere ve kültürlere karşı hoşgörülü ve saygılı olunması konusunda hem fikirdirler (Güven, 2001). Diğer yandan öğretmenlerin çok kültürlü sınıf ortamını yönetebilmeleri için önyargılardan uzak bir şekilde öğrencilerin bireysel ve kültürel farklılıklarını tanımaları ve saygı duymaları gerekmektedir. Öğretmenlerin çok kültürlülük konusunda kendilerini geliştirebilmeleri için çok kültürlü eğitimin gerektirdiği temel ilke ve prensipleri öğrenip özümsemeleri gerekmektedir (Nayır & Taşkın, 2020). Eğitimin hangi kademesi olursa olsun çok kültürlü sınıflarda önemli olan öğrencilerin kültürel geçmişlerine bakılmaksızın onların eğitimlerine öncelik verilmesidir. Kültür ülkeden ülkeye değişiklik gösterdiği gibi aynı ülkede ve hatta aynı şehirde yaşayan topluluklar arasında da farklılıklar göstermektedir. Kır/kent yaşamı, ailenin eğitimi, geniş/çekirdek aile yaşamı ve inançlar gibi unsurlar kültürel çeşitlilikte önemli değişkenlerdir. Bu nedenle farklı kültürel değerlere sahip bireylerin olduğu sınıflarda öğretmenlerin bu çeşitliliklerin birer zenginlik olarak görülmesini sağlamaları, öğrencilerin diğerlerini dışlamak yerine her insanın birbirinden farklı olduğu gibi yaşam biçimlerinin ve değer algılarının da farklılık göstermesinin doğal olduğunu anlamaları için ortamlar oluşturmaları gerekmektedir.

Yabancı dil eğitimi yapan öğretmenlerden bazıları programlarında bulunan kültürel konularla ilgili bölümlerin işlenmesinin gereksiz olduğunu düşünmektedirler (İşcan ve Yassıtış, 2018). Dil eğitimi yalnız dilin kurallarının öğretilmesi değildir. Dilin kurallarının bağlam içerisinde verildiği metinlerde ve dört temel dil becerisini geliştirmeye yardımcı etkinliklerde farklı kültürlere ait içerikler yer alır. Çok kültürlülük olgusunun hem içerik olarak işlenmesi hem de hoşgörü anlayışının gelişmesinde (gerek ana dili eğitimi gerekse yabancı dil olarak eğitimi olsun) dil ve kültürün ayrılmaz yapısından kaynaklı olarak Türkçe önemli bir alandır.

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde verilen derslerin içerikleri Yüksek Öğretim Kurumu tarafından belirlenmektedir. Programda yer alan derslerin alan bilgisi, genel kültür ve meslek bilgisi olmak üzere üç ayrı kategoride toplandığı görülmektedir. Türkçe Öğretmenliği Lisans Programında lisans eğitimi boyunca öğrencilere yirmi iki meslek bilgisi, on altı genel kültür, on dört alan eğitimi seçmeli dersi sunulmaktadır. Öğrenciler meslek bilgisi seçmeli ders grubundan en az altı ders, genel kültür seçmeli ders grubundan en az dört ders ve alan eğitimi seçmeli ders grubundan en az altı ders olmak üzere toplamda en az on altı seçmeli ders almak durumundadır. Bunlar içerisinde meslek bilgisi kategorisi altında Eğitim Antropolojisi ders içeriğinde kültürler arası farklılaşma, kültürlenme, kültürleşme, alt

kültür, ortak kültür vd., eğitimin kültürel temelleri ve işlevleri ile küreselleşme kavramları yer almaktadır. Aynı kategoride bir diğer seçmeli ders olan Karakter ve Değer Eğitimi seçmeli dersinin içeriğinde çok kültürlü toplumlarda değerler krizi ve eğitim konularına yer verilmiştir. Genel kültür seçmeli ders kategorisinde İnsan İlişkileri ve İletişim dersi içeriğinde kültürler arası farklılaşma yönünden insan ilişkileri bulunmaktadır. Diğer bir genel kültür seçmeli dersi de Kültür ve Dil'dir. Bu dersin içeriğinde millî kültürler, birleştirici ve ayırıştırıcı olarak kültür, küreselleşme, çok kültürlülük ve çok dillilik konuları yer almaktadır. Seçmeli dersler dışında sekizinci yarıyılta Türkçenin Yabancı Dil Olarak Eğitimi dersinin içeriğinde de çok kültürlülükle ilgili olarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde kültürler arasılık konusuna yer verilmiştir (YÖK, 2022).

Tartışma ve sonuç

Bu çalışmada Türkiye'de çok sayıda yabancı göçmen bulunmasının yanı sıra her geçen yıl artan yabancı uyruklu öğrenci sayısından ve çok kültürlü yerel yapısından dolayı Türkçenin hem ana dil hem de yabancı dil olarak öğretiminde çok kültürlülüğün önemini vurgulamak ve öğretmen yetiştirme programında çok kültürlülüğe ne kadar yer verildiğini tespit etmek amaçlanmıştır.

Ülkemizde geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler, ikamet izni alanlar, düzensiz göçmenler, uluslararası koruma başvurusu yapanlar ve insan ticareti mağdurları ile birlikte 2021 yılı sonu itibarı ile 5.244.205 yabancıнын yaşadığı görülmektedir. Bunlardan yalnız Suriyeli göçmenlerin %47,3'ünü oluşturan 0-18 yaş aralığındaki çocukların varlığı, eğitim – öğretim faaliyetlerinde ve özellikle dil ve kültürün birlikte ele alındığı Türkçe derslerinde çok kültürlülüğün önemini göstermektedir. Lisans eğitimi almak için Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu öğrencilerin sayısı da her geçen yıl artmaktadır. 2020-2021 eğitim-öğretim yılında toplam 142.998 yabancı uyruklu öğrencinin ülkemize geldiği bilinmektedir. Farklı ülkelerden yabancı öğrencilerin oluşturduğu bu sayı Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde çok kültürlü bir eğitim anlayışına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Çok kültürlü eğitimin uygulanmasında farklı kültürel unsurları içermesi açısından ders kitapları önemli araçlardır. Dimici, Yıldız ve Başbay'a (2018) göre çok kültürlülük bakımından yabancı dil ders kitaplarının yetersiz olması hâlinde öğretmenlerin çeşitli kültürel içerikler oluşturarak eğitim-öğretimi gerçekleştirmeleri gerekmektedir, bu nedenle çok kültürlülüğün dil öğretiminde kabul görmesinde ve uygulanmasında öğretmenlerin etkili olduğu görülmektedir. Öğretmenler ders işleniş sürecinde farklı kültürlere yönelik olarak mevcut önyargıları kırmak ve muhtemel önyargıların önüne geçilmesinde önemli aktörlerdir. Çok kültürlü eğitimin gerçekleşmesinde farklılıkların birer zenginlik olduğu düşüncesinden hareketle hoşgörü anlayışının hakim olduğu bir sınıf atmosferinin oluşmasında etkilidirler. Gün ve Şimşek (2020), araştırmalarında Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten öğretim elemanlarının yabancı dil eğitiminin yalnız dil öğretimi olmayıp uluslararası boyutlarının bulunmasından hareketle Türkçe öğretiminde çok kültürlülüğe daha fazla yer verilmesi ve bununla ilgili olarak öğretim elemanlarına eğitim verilmesi gerektiği sonucuna ulaşmışlardır.

Hollanda 60'lı yıllarda sonrasında ülkelere dönecekleri düşünülen ancak zaman içerisinde kalıcı oldukları görülen çok sayıda göçmen kabul etmiştir. Bu şartlar 1972 yılında Hollanda'nın *Aile Birleşimi Yasası*nı yürürlüğe koymasına neden olmuş ve sonuç olarak göçmenler de ailelerini yanlarına almışlardır. Böylelikle Hollanda çok kültürlü toplum niteliği kazanmıştır. Bu durum hükümetin 1983 yılında ilk, orta ve üniversite eğitim kademlerinde toplumun çok kültürlü yapısından kaynaklı olarak kültürler arası eğitim anlayışını benimsemelerini sağlamıştır. Böylelikle üniversitelerin eğitim fakülteleri çok kültürlü eğitimin prensiplerini kavrayan ve uygulayabilen öğretmenlerin eğitimine

başlamışlardır. Görevi başındaki eğitimciler için ise hizmet içi eğitim kursları düzenlenmiştir (Özgüzel, 2013). Hollanda gibi 60' yıllarda çok sayıda göç alan diğer bir ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. ABD de çok kültürlü toplumsal yaşama uyum sağlamak için çeşitli politikalar geliştirmiştir. Ülkenin geleceğinin şekillenmesinde etkili olan ve bilinçli vatandaşların yetişmesini eğitim alanında da göç kaynaklı bu yeni toplumsal yapı odaklı anlayışlar benimsenmiştir. Bunun dışında benzer şekilde halen çeşitli Avrupa ülkelerinde de farklı kültürlerden insanların bir arada buldukları görülmektedir. Bugün Türkiye de çok kültürlü ortamın bulunduğu ülkelerden biridir (Ateş & Aytekin, 2020). Görüldüğü gibi günümüzde olduğu gibi tarihin çeşitli dönemlerinde özellikle göçlerden kaynaklanan çok kültürlü yaşam formları şekillenmiştir. Farklı ırk, dil, din ve kültürel değerlere sahip toplumdaki farklılıkların yadrganmadığı, onların birer değer olarak görüldüğü çok kültürlü bir toplum yaşamının oluşmasında eğitim önemli bir rehberdir. Çok kültürlü eğitimle bireylerin, farklılıkları kıyaslamadan hoşgörü ile karşılayabilmesinin yanı sıra bir kültüre özgü birikimin ve tecrübenin diğerleri tarafından da tanınmasının sağlanması mümkün olmaktadır. Bu da kültürel etkileşim ile gerçekleşmektedir.

Üniversitelerin eğitim fakültelerinde çok kültürlülüğün bir ders olarak yer alması, burada yetişen eğitimcilerin göreve başlaması ile birlikte çok kültürlülük anlayışının benimsenmesinde ve yaygınlık kazanmasında etkili olacaktır. Bunun yanı sıra öğrencilerin konuyla ilgili tecrübe edinmelerinin sağlanması çok kültürlülüğün özümsemesine de katkı sağlayacaktır (Cırık, 2008). Çok kültürlü eğitim anlayışının benimsenmesi öncelikle bu anlayışın esaslarını kavrayan ve eğitime yansıtılabilen öğretmenlerin yetiştirilmesi ile mümkündür. Hem yabancı dil hem de ana dili olarak Türkçe eğitimi çok kültürlülüğün günümüz şartlarında yaşamın bir parçası olduğunun kavranmasında etkili bir alandır. Türkçe Öğretimi Lisans Programı incelendiğinde Eğitim Antropolojisi, Karakter ve Değer Eğitimi, İnsan İlişkileri ve İletişim, Kültür ve Dil seçmeli dersleri ile Türkçenin Yabancı Dil Olarak Eğitimi alan dersinde içerik olarak çok kültürlülüğe yer verildiği görülmektedir. Türkiye'nin göçmenlerden kaynaklı olarak örgün eğitimde Türkçe dersinde ve üniversite eğitimi için ülkemize gelen ve her geçen yıl artan sayısı ile yabancı uyruklu öğrencilerden dolayı da çok kültürlü bir ortamı bulunmaktadır. Dolayısıyla hem ana dili olarak Türkçe eğitiminde hem de yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin yapıldığı dil derslerinde çok kültürlülüğün esas alınması bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır. Dil öğretimi yapılırken kültürün çeşitli unsurlarından faydalanılır. Dil öğretiminde çok kültürlülüğün etkin kullanımı için Türkçe öğretmen adaylarının gerekli eğitimi almaları gerekmektedir. Türkçe Öğretmenliği Lisans Programında adı geçen derslerin içeriklerinde çok kültürlülüğe değinilmektedir. Ancak öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında ülkenin bu çok kültürlü yapısından kaynaklı olarak hedef kitlelerine nitelikli bir eğitim verebilmeleri için lisans eğitimleri sırasında yeterli donanıma sahip olacak şekilde eğitim almaları gerekmektedir. Bunun için de çok kültürlülüğün başlı başına bir ders olarak verilmesinin ve dil eğitimindeki öneminin vurgulanmasının önemi büyüktür.

Ders kitaplarındaki metinlerin içerikleri ile çok kültürlü sınıf ortamında anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesine yönelik olarak uygulanan etkinlikler kültürel farklılıkların birer değer olmasının yanı sıra toplumsal yaşamda birer zenginlik olarak görülmesini sağlayan araçlardır. Günday (2013) da yabancı dil öğretim kitaplarında ve öğretim programlarında çok kültürlülüğe yönelik etkinliklere yer verilmesinin önemine vurgu yapmaktadır.

Ateş ve Aytekin'e (2020) göre çok kültürlü eğitim, bireylerde diğerlerine karşı bulunan önyargı, bağnazlık ve ırkçılık gibi olumsuz algıların ortadan kalkmasını sağlar, bu amaçla kültürel farklılıklar yerine benzerlikleri ön plana çıkarmak gerekir. Ancak çok kültürlü eğitim anlayışında kültürel farklılıkların hoşgörü ile karşılanması amaçlanır. Bu anlayışın bir başka amacı da farklı kültürlerle özgü bakış açılarının anlaşılmasını sağlamaktır. Kültürel benzerlikler farklı kültürleri ortak noktada

birleştirmeyi sağlayan ve birbirine yakınlaştıran önemli bir unsurdur. Benzerliklerin önyargının kırılması noktasında destekleyici olduğu kabul edilmekle birlikte kültürel farklılıkların zenginlik olduğu gerçeğinden hareketle kültürler arasındaki ortaklıklardan çok farklılıklar üzerinde durulmasının daha etkili olacağı düşünülmektedir. Nitekim Kardeş ve Akman (2018) da araştırmalarında öğretmenlerin Suriyeli öğrencilerin kendi kültürlerini yansıtabilmeleri için onlara fırsat sunmakta ve ders işlenişi sırasında onların kültürüne ait unsurlara yer vermeye gayret ettiklerini tespit etmişlerdir. Benzer şekilde Yılmaz'ın (2020) araştırmasında öğretmenlerin kendi inisiyatifleri doğrultusunda Suriyeli öğrencileri Suriye kültürünü tanıtmaları konusunda destekledikleri belirlenmiştir.

Çok kültürlü sınıflarda kültürel farklılıklara saygı hususunda Türkçenin önemli bir yeri vardır. Türkçe dersi bireylerin hem kendilerini ifade etmelerini hem de anlama becerilerinin gelişmesini amaçlamaktadır. Gerek örgün eğitimde gerekse çeşitli amaçlarla ülkemize gelip özel kurslardan ya da üniversiteler bünyesindeki Türkçe öğretim merkezlerinde öğrenciler görüşlerini yazılı veya sözlü olarak anlatırken kendi kültürlerini de yansıtmaktadırlar. Farklı kültürlerin buluşması ve bu zeminde hoşgörü anlayışının gelişmesi açısından Türkçe dersleri çok kültürlü eğitim anlayışının uygulanmasında oldukça elverişli bir ders olarak görülmektedir. Türkiye, günümüzde dünyanın en yoğun göçmen nüfusuna sahip ülkesidir. Ülkelerinde savaşın ortaya çıkmasıyla birlikte pek çok Suriyeli Türkiye'ye sığınmıştır. Geçici koruma statüsündeki Suriyelilerin sayısı bugün 3.5 milyon civarındadır. Bu nüfusun %47'sini 0-18 yaş aralığında eğitim çağındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Dolayısıyla okullarda çok kültürlü bir ortam oluşmaktadır. Kültürel etkileşimin yaşandığı bu ortamlarda ön yargı engellerinin aşılması için eğitimcilere, program geliştiren ve kitap hazırlayan uzmanlar ile çok kültürlü eğitimi verebilecek nitelikte öğretmenlerin yetiştirilmesi için üniversitelerin eğitim fakültelerine görev düşmektedir. Genç (2017: 53-54) de çok kültürlü eğitim ortamlarında öğretmenlerin öğrencilerin kültürel geçmişlerini önemsemesi, farklılıkları kabullenmesi, öğrencilerin kendi yaşantılarından kesitler sunmasına imkân sunmasının önemine vurgu yapmaktadır. Ders kitapları açısından ele alındığında Gülden (2020: 272) çalışmasında somut olmayan kültürel mirasın kültürler arası yaklaşım bağlamında öğretmenlere öğrencilerin kültürlerini tanıtmaları konusunda destekleyici olacağını düşünürken kültürlerarası yaklaşıma uygun olarak hazırlanan etkinlikler bakımından da ders kitaplarında yararlı olacağını ifade etmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde her sınıf düzeyi için sekiz temanın işlenmesi planlanmıştır. “erdemler, millî kültürümüz ile millî mücadele ve Atatürk” temaları zorunlu temalar olarak belirlenmiştir. Bunlar dışında “birey ve toplum, okuma kültürü, iletişim, hak ve özgürlükler, kişisel gelişim, bilim ve teknoloji, sağlık ve spor, zaman mekân, duygular, doğa ve evren, sanat, vatandaşlık ve çocuk dünyası” temaları da seçmeli temalar olarak ele alınmıştır. Çok kültürlülük ve kültürel farklar konularına “birey ve toplum” teması altında yer verilmiştir (TDÖP, 2019: 15). Çok kültürlülük ve kültürel farklar konularının tek bir tema altında ele alınması yerine farklı temalarda farklı zamanlarda yer verilmesinin bu yönde kalıcı bir algının oluşmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Öneriler

Ana dili eğitiminin ve Türkçe öğretim merkezlerinde çok kültürlü eğitim ortamlarının bulunması nedeniyle yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülük açısından değerlendirildiği araştırma sonunda şu öneriler geliştirilmiştir:

Türkiye çok kültürlülük olgusunun yaşandığı bir ülkedir. Hem küreselleşmenin hem de aldığı yoğun göçlerin etkisiyle çok kültürlülük eğitim alanında da kendisini göstermektedir. Bu bağlamda Türkçe öğretmen adaylarına çok kültürlü eğitimi gerçekleştirebilecek nitelikte eğitim verilmesi gerekmektedir.

Görevlerini sürdüren öğretmenlere de çok kültürlülüğü eğitim anlayışını benimsemeleri ve bu doğrultuda eğitim verebilmeleri için hizmet içi eğitim verilmesi gerekmektedir.

Türkiye başta Suriye, Azerbaycan, Irak ve Türkmenistan olmak üzere dünyanın farklı coğrafyalarından üniversite eğitimi için yabancı öğrenci kaydı almaktadır ve bu sayı her geçen gün artmaktadır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi noktasında da hem nitelikli öğretim elemanlarının yetiştirilmesi hem de kullanılacak materyal açısından çok kültürlülüğün üzerinde özenle durulması gerekmektedir.

Hem yabancı uyruklu öğrencilerle yerli öğrencilerin uyum sorununun yaşanmaması hem de Türk öğrencilerin empati kurarak Suriyeli öğrencilerin çektikleri zorlukları anlamalarına fırsat tanıyan ortamların sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Türkçe eğitiminde çok kültürlü yaklaşımın uygulanması yalnız öğretmenlerin sorumluluğuna bırakılacak bir durum değildir. Bu nedenle çok kültürlü eğitimin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için ders kitaplarının da içerik açısından zenginleştirilmesi gerekmektedir.

Ders kitapları çok kültürlülük açısından düzenlenirken tek bir tema altına sıkıştırılmadan farklı zamanlarda işlenmesi planlanan temalar kapsamına da dâhil edilebilir.

Türkçe öğretmeni dil ve kültürün bütünlük yapısından hareketle çok kültürlü eğitimi uygulayabilmek için farklı materyallerle süreci zenginleştirebilir.

Türkçe öğretmen adaylarının ve öğretmenlerinin kültürel farkındalıkların geliştirilmesi ve hoşgörü anlayışının yaygınlaşması noktasında çok kültürlülüğün yaşadığımız yüzyılın gerektirdiği şartlar altında yaygınlık kazanan bir durum olduğunu bilmeleri ve bunu özümsemeleri gerekmektedir.

Kaynakça

- APA (2002). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. <http://www.apa.org/pi/multiculturalguidelines/homepage.html> adresinden alınmıştır.
- Ateş, E. ve Aytakin, H. (2020). Küreselleşen dünyada çok kültürlülük ve yabancı dil eğitimi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(26), 4563-4579.
- Ayaz, M.F. (2016). Çok kültürlülük algı ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(57), 463-471.
- Aktekin, S. (2017). Sınıfta yabancı uyruklu öğrenci bulunan öğretmenler için el kitabı. Ankara: MEB Yayınları.
- Başbay, A. ve Bektaş, Y. (2009). Çok kültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretmen yeterlikleri. *Ege Üniversitesi Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34(152), 31-39.
- Bohn, A.P., & Sleeter, C.E. (2000). Multicultural education and the standards movement: A report from the field. *Phi Delta Kappan*, 82(2), 156-161. <https://doi.org/10.1177/003172170008200214>
- Brown, D. H. (2000). *Principles of language learning & teaching*. New York: Longman.
- Carlson, M., Rabo, A. ve Gök, F. (2011). *Çok kültürlü toplumlarda eğitim*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 34, 27-40.
- Çiççi, T., Yıldız, A., Arseven, İ. ve Orhan, A. (2021). Öğretmenlerin eğitimde çok kültürlülüğe ilişkin yeterlik algılarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 50(1), 857-873.

- Diaz, C.F. (1994). Dimensions of multicultural education: Implications for higher education. *Phi Kappa Phi Journal*, 74(1), 9-12.
- Dimici, K., Yıldız, B. ve Başbay, A. (2018). Bir İngilizce ders kitabının (English File) çok kültürlülük açısından incelenmesi. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 175-200.
- Doğan, C. (2017). The importance of multiculturalism in community interpreting. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 7(2), 72-77.
- Doytcheva, M. (2009). Çokkültürlülük [Le multiculturalisme] (T. Akıncılar-Onmuş, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gay, G. (1994). A synthesis of scholarship in multicultural education. <http://www.ncrel.org/sdrs/areas/issues/educatrs/leadrshp/leogay> adresinden alınmıştır.
- Genç, S. Z. (2017). *Değişen değerler ve yeni eğitim paradigması*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Gülden, B. (2020). Yabancı/ikinci dil öğretiminde somut olmayan kültürel miras. G. Aydın (Ed.), *Yabancı/ikinci dil öğretiminde kültür ve kültürel etkileşim içinde* (s. 271-311). Ankara: Pegem Akademi.
- Gün, M. ve Şimşek, R. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde sosyo-kültürel yansımalar. *Turkish Journal of Primary Education*, 5(1), 46-58.
- Günday, R. (2013). Çok dillilik ve çok kültürlülük bağlamında yabancı dil öğretimine toplum dilbilimsel yaklaşım. *Turkish Studies*, 8(10), 313-330.
- Güven, İ. (2001). Öğretmen yetiştirme ulusal boyutu. Millî Eğitim Dergisi, 150. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/150/guven.htm> adresinden alınmıştır.
- İstanbul Bilgi Üniversitesi. (2015). *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye devlet okullarındaki durumu politika ve uygulama önerileri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- İşcan, A. & Yassıtaş, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: yedi iklim Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1), 47-66.
- Kardeş, S. ve Akman, B. (2018). Suriyeli sığınmacıların eğitimine yönelik öğretmen görüşleri. *Elementary Education Online*, 17 (3), 1224-1237.
- Logie, N. N. (2004) Yabancı dil öğretiminde kültürel becerinin oluşturulmasının önemi ve budunbilimsel boyut. *HAYEF Journal of Education*, 1, 173-180.
- Mani, R. S. (2016). Multiculturalism in English language teaching and learning. *Scholar Critic*, 3(1), 1-10.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Morkoç, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim algılarının değerlendirilmesi (Erzurum kenti örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Mülteciler Derneği (2022). Türkiye'deki Suriyeli sayısı ocak 2022. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyelisayisi> adresinden alınmıştır.
- Nayır, F. & Taşkın, P. (2020). Sınıf içindeki çok kültürlülüğün yönetimine ilişkin öğretmen görüşleri. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53 (2), 457-480.
- Neel, R. G. (1981). *Sosyal davranışta araştırma yöntemleri*. (A. C. Baysal, Çev.). İstanbul: Fatih.
- Özcan, A. S. (2018). Çok kültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA International Journal of Social Studies*, 4(1), 17-29.
- Özen, D. (2019). *Çok kültürlülük bağlamında İngilizce ders kitaplarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Özensel, E. (2012). Çok kültürlülük uygulaması olarak Kanada çok kültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 7(1), 55-69.

- Özgüzel, S. (2013). Batı Avrupa'da çok kültürlü toplum olgusu ve kültürlerarası iletişimin önemi, çok dillilik çok kültürlülük ve dünya bireyi olmak. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 2(4) 143-152.
- Özlem, D. (2000). *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. İstanbul: İnkılâp.
- Parekh, B. (2002). *Çok kültürlülüğü yeniden düşünmek*. (B. Tanrıseven, Çev.). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Pewawardy, C. (2003). 100 defensive tactics and attributions: Dodging the dialog on cultural diversity. *Multicultural Education*, 11(1), 23-28.
http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3935/is_200310/ai_n9322315 adresinden alınmıştır.
- PIKTES (2022). Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonunun desteklenmesi projesi. <https://piktes.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Polat, İ. ve Kılıç, E. (2013). Türkiye'de çok kültürlü eğitim ve çok kültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 352-372.
- Portera, A. (2020). Has multiculturalism failed? Let's start the era of interculturalism for facing diversity issues. *Intercultural Education*, 31(4), 390-406.
<https://doi.org/10.1080/14675986.2020.1765285>.
- Ruales, S. T. P., Ağırdağ, O., ve Van Petegem, W. (2020). Development and validation of the multicultural sensitivity scale for pre-service teachers. *Multicultural Education Review*, 12(3), 177-194. <https://doi.org/10.1080/2005615X.2020.1808926>.
- Soyşekerci, G. (2015). *İngilizce ve Türkçe ders kitaplarında kültürel öğelerin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2022). Göç çeşitleri ve yabancıların statüleri hakkında bilgi. <https://www.goc.gov.tr/> adresinden alınmıştır.
- UNCHR BM Mülteci Örgütü Türkiye (2022). Türkiye'deki mülteciler ve sığınmacılar. <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> adresinden alınmıştır.
- UNESCO (1982). Mexico City Declaration on Cultural Policies.
http://portal.unesco.org/culture/en/files/12762/11295421661mexico_en.pdf/mexico_en.pdf adresinden alınmıştır.
- Ünlü, İ. (2012). *Sosyal bilgiler öğretim programında kültür aktarımı konularının incelenmesi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ünlü, İ. ve Örtten, H. (2013). Öğretmen adaylarının çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitime yönelik algılarının incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 287-302.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2020). *Suriyeli mülteci öğrencilerin okul ortamına uyumu*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2022). Öğrenci istatistikleri. <https://istatistik.yok.gov.tr> adresinden alınmıştır.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2022). Türkçe öğretmenliği lisans programı. https://www.yok.gov.tr/egitim_ogretim_dairesi adresinden alınmıştır.